

УДК 1. 304

Паласюк М. І., к. філос. н., доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
Україна

Паласюк Б. М., к. е. н., доц.

Тернопільський національний медичний університет імені
І. Я. Горбачевського, Україна

МОРАЛЬНІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ МАКСИМИ ІВАНА ПУЛЮЯ

Анотація. Розкрито велич постаті професора Івана Пулюя – видатного вченого, наукові здобутки якого знані і належно оцінені в Європі. Наголошено, що, незважаючи на проживання вченого далеко від України, впродовж всього життя він брав активну участь у суспільному житті українського народу, підтримував український дух, обстоював українську національну ідею. Продемонстровано активну україноцентричну позицію вченого. Висвітлено його внесок у переклад Біблії українською мовою і значення цієї праці для релігійного і культурного життя українців.

Ключові слова: Іван Пулюй, україноцентризм, світоглядні максими, українська національна ідея.

Palasyuk M. I., PhD in Philosophy, Associate Prof.
Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

Palasyuk B. M., PhD in Economics, Associate Prof.
Ternopil I. Horbachevsky National Medical University, Ukraine

MORAL AND PHILOSOPHICAL MAXIMS OF IVAN PULUJ

Abstract. The greatness of Professor Ivan Puluj as an outstanding scientist, whose scientific achievements are known and duly appreciated in Europe is revealed. It is emphasized that, despite the scientist's residence far from Ukraine, throughout his life he took an active part in the public life of the Ukrainian people, supported the Ukrainian spirit, and defended the Ukrainian national idea. The active Ukrainian-centric position of the scientist is demonstrated. His contribution to the translation of the Bible into Ukrainian and the significance of this work for the religious and cultural life of Ukrainians are highlighted.

Keywords. Ivan Puluj Ukrainian-centrism, worldview maxims, Ukrainian national idea.

У цьому році виповнюється 180-ліття з дня народження професора Івана Пулюя, видатного вченого, автора численних винаходів у своїй професійній царині, який не тільки стояв біля витоків відкриття Х-

променів, а й, працюючи в наукових осередках далеко від Батьківщини, був її палким патріотом, підтримував український рух, обстоював українську національну ідею. Наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. Іван Пулюй був однією з найяскравіших постатей політичного та культурного життя України. Ще навчаючись у гімназії, майбутній вчений заснував молодіжний гурток, діяльність якого була присвячена вивченню і популяризації української історії та літератури. Він мріяв про самостійність українського народу, вірив у його майбутнє. Відзначаючи надзвичайно широкий діапазон творчості вченого, австрійський учений Вільгельм Форман стверджував: «Професор Іван Пулюй був не тільки найвизначнішим фізиком Австро-Угорщини. Він належав до тих, хто у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. формував світ».

Іван Пулюй був теологом, знав багато мов, в тому числі й класичні. Десятиліття він разом із Пантелеймоном Кулішем та І. Нечуй-Левицьким працював над перекладом Святого Письма українською мовою. У 1880 р. коштом Британського біблійного товариства було надруковано Новий Завіт, а згодом і ціла Біблія українською мовою.

Величезне значення виходу у світ цієї праці відмітив відомий український історик М. С. Грушевський у своїй книзі «З історії релігійної думки на Україні» [1]. Він, зокрема, зазначив, що «цим була сповнена давня мрія прихильників української культури й подвигнення народу», а Пантелеймон Куліш заявив, що «...незабаром увесь християнський світ довідається, що є на світі нова сім'я християнська, п'ятнадцяти мільйонна сім'я, що не розтеклась вона ні в людському, ні в московському елементі, заховала свою пам'ять про свою знану в давній Європі славу, заховала свій світогляд серед напливу двох цивілізацій, не забула тої мови, що дала гасло для боротьби з вельможним Лядським панством, і озвалась потужним гаслом на всю Слов'янщину».

Значення цього перекладу як для релігійного, так і для культурного життя українців важко переоцінити. У церквах східного обряду – греко-католицькій і православній – переклад Біблії дозволив здійснювати богослужіння українською мовою. Важливо й те, що він не тільки засвідчив, що українська мова є цілком придатна до теологічних студій, а й показав культурну зрілість українців [2].

Життя і діяльність професора Івана Пулюя припадає на час найбільшого протистояння між проросійськими чи пропольськими та національними силами в Україні, колонізованій Австро-Угорщиною та Росією, в також польсько-українського протистояння. Однак, все своє життя видатний вчений був націєцентричний у своїх переконаннях і діяв винятково з огляду на самостійний український інтерес. На схилі літ свої світоглядні максими професор виразив словами: «Найбільше і найважливіше наше бажання, ідея і головна мета наших національних прагнень – це визволення

з-під Росії вільна Україна, де не повинно бути жодного пригнобленого і жодного гнобителя, де український народ після довголітнього рабства вестиме нарешті вільне в усіх напрямках національне життя, розвиватиме вільно свої великі духові здібності і братиме участь у примноженні скарбів культури усього людства. Ми бажаємо й очікуємо здійснення цього національного ідеалу» (німецькомовна стаття «Україна та її міжнародне політичне значення», 1915 р.) [3].

Працюючи в європейських наукових центрах, Іван Пулюй все своє життя пам'ятав про своє українське походження. Проживаючи у Відні та Празі, у сім'ї вченого спілкувалися українською, рідною мовою добре володіли діти вченого. Листи вченого містять інформацію про його вимоги до австрійського уряду щодо відкриття українських шкіл і гімназій, заснування українського університету у Львові, що є ще одним яскравим свідченням його україноцентричної позиції. Іван Пулюй не сумнівався, що «...русини таки дождуться свого університета в Галичині, коли тільки працюватимуть далі в науках і вірно постоють за свої права. Нема здобутків на світі без праці і жертв» [4].

Крізь роки актуальною залишається теза нашого земляка, у якій він проголошує своє бачення шляху нації: «Не хотіли знати і ще й тепер не знають земляки наші, що не одна революція і царські маніфести та писані закони ломлять людську неволю. До сього конечно потрібна освіта і культурна праця» [Там само].

Джерела та література

1. Грушевський Михайло. З історії релігійної думки на Україні; ред. П. К. Вовк. Перевид. з вид. 1925 року. Київ: Освіта, 1992. 191 с.
2. Крालюк П. М. Іван Пулюй: фізик, теолог, патріот. Психологія і суспільство. 2020. № 2. С. 5-12.
3. Гайда Р., Пляцко Р. Іван Пулюй 1845–1918. Життєписно-бібліографічний нарис / [відповід. ред. Олег Купчинський]. Львів : НТШ у Львові, 1998. 284 с.
4. Пулюй І. (1845-1918). Листи / Збір., упорядкування, пояснення та передмова О. М. Збожної. Тернопіль: Воля, 2007. 543 с.